

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.01.1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98, ECLI:CZ:NS:1999:29.CDO.2495.98.1

Číslo: 6/2000

Právní věta: Ustanovení § 544 a § 545 obč. zák. nevylučují možnost sjednání smluvní pokuty za prodlení s placením peněžitého závazku. Ujednání, které výši smluvní pokuty činí závislou též na době, po kterou trvá porušení smluvní povinnosti (např. procentní částkou za každý měsíc prodlení), není neplatné.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.01.1999

Spisová značka: 29 Cdo 2495/98

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Právní úkony

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v P ř í b r a m i r o z s u d k e m z e d n e 1 4 . l e d n a 1 9 9 8 , č . j . 5 C 1 3 8 / 9 7 – 3 5 , u l o ž i l ž a l o v a n é m u p o v i n n o s t z a p l a t i t ž a l o b c ů m č á s t k u 4 8 7 0 2 , 9 6 K č a d á l e r o z h o d l o n á h r a d ě n á k l a d ů ř í z e n í . D o s p ě l k z á v ě r u , ž e n á r o k u p l a t n ě n ý ž a l o b o u n a z a p l a c e n í s m l u v n í p o k u t y j e v e s m y s l u § 5 4 4 a § 5 4 5 o b č a n s k é h o z á k o n í k u (d á l e j e n “ o . z . ”) d ů v o d n ý . S o u d p r v n í h o s t u p n ě v ý š e l z e z j i š t ě n í , ž e ú č a s t n í c í ř í z e n í u z a v ř e l i d n e 6 . d u b n a 1 9 9 5 s m l o u v u o p r o n á j m u n e m o v i t o s t í , v n í ž s e ž a l o v a n ý , j a k o n á j e m c e , z a v á z a l v p ř í p a d ě p r o d l e n í s p l a c e n í m m ě s í č n í h o n á j e m n ě h o v e v ý š i 1 2 0 0 0 K č s l h ů t o u s p l a t n o s t i v ž d y n e j p o z d ě j i d o 1 5 . d n e n á s l e d u j í c í h o m ě s í c e z a p l a t i t ž a l o b c ů m , j a k o p r o n a j í m a t e l ů m , s m l u v n í p o k u t u v e v ý š i 3 % z n e u h r a z e n é č á s t k y z a k a ž d ý d e n p r o d l e n í . T u t o s m l o u v u o k r e s n í s o u d p o s o u d i l j a k o s m l o u v u p l a t n o u . J e l i k o ŷ ž a l o v a n í n á j e m n ě v d o h o d n u t ě l h ů t ě n e u h r a d i l i , o k r e s n í s o u d u z a v ř e l , ž e ž a l o b c i s e p r á v e m d o m á h a j í s j e d n a n ě s m l u v n í p o k u t y , j e j i ŷ p o ŷ a d o v a n o u v ý š i 4 8 7 0 2 , 9 6 K č ž a l o v a n í n e z p o c h y b Ś ů j í .

K o d v o l á n í ž a l o v a n ý c h K r a j s k ý s o u d v P r a z e r o z s u d k e m z e d n e 8 . č e r v e n c e 1 9 9 8 , č . j . 2 3 C o 3 3 4 / 9 8 – 4 9 , r o z s u d e k s o u d u p r v n í h o s t u p n ě z m ě n i l t a k , ž e ž a l o b u n a z a p l a c e n í č á s t k y 4 8 7 0 2 , 9 6 K č z a m í t l . O d v o l a c í s o u d p ř e v z a l s k u t k o v á z j i š t ě n í s o u d u p r v n í h o s t u p n ě , d o s p ě l v š a k k o d l i š n ě m u p r á v n í m u z á v ě r u . O p r o t i s o u d u p r v n í h o s t u p n ě o d v o l a c í s o u d o d l i š n ě p o s o u d i l u j e d n á n í ú č a s t n í k ů o s m l u v n í p o k u t ě . O d v o l a c í s o u d n a z á k l a d ě u s t a n o v e n í § 5 4 4 o d s t . 2 o . z . , § 5 1 7 o d s t . 2 o . z . a § 1 n a ř í z e n í v l á d y č . 1 4 2 / 1 9 9 4 S b . d o v o d i l z á v ě r , ž e s m l u v n í p o k u t u n e l z e s j e d n a t t a k , ž e b u d e m í t s t e j n o u k o n s t r u k c i j a k o ú r o k z p r o d l e n í . S m l u v n í p o k u t a b y m ě l a b ý t v y j á d ř e n a t a k , a b y j e j í v ý š e b y l a

zjistitelná ke dni porušení smluvní povinnosti, na níž se váže, a to konkrétní jednorázovou částkou. Pokud si tedy účastníci sjednali smluvní pokutu 3 % z neuhrazené částky za každý den prodlení, je třeba takové smluvní ujednání vykládat ve smyslu ust. § 35 odst. 2 o. z. tak, že jím strany sjednaly výši úroku z prodlení. Takové ujednání je absolutně neplatné podle § 39 o. z., neboť odporuje kogentní úpravě úroku z prodlení obsažené v ust. § 517 odst. 2 o. z. a nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kde je stanovena zákonná výše úroku z prodlení. Pro žalované proto z této nájemní smlouvy neplyne povinnost zaplatit žalobcům žalovanou smluvní pokutu. Rozsudek soudu druhého stupně nabyt právní moci dne 11. září 1998.

Proti tomuto rozsudku podali žalobci dne 9. října 1998 včasné dovolání, v němž podrobují kritice právní posouzení věci odvolacím soudem. Za nesprávné pokládají závěry odvolacího soudu, pokud jde o právní posouzení smluvního ujednání o smluvní pokutě zajišťující včasné zaplacení nájemného. Dovolatelé poukazují na skutečnost, že právní úprava smluvní pokuty a úroku z prodlení představuje dva zcela jiné právní instituty, které se mohou vzájemně podporovat. V posuzovaném případě vůle stran směřovala ke sjednání smluvní pokuty, nikoliv ke sjednání úroků z prodlení, což tvrdí i žalovaný. Odvolací soud proto nemůže toto ujednání vykládat tak, že si strany zjevně sjednaly výši úroku z prodlení, neboť vůle stran se dostala do rozporu z jazykovým projevem. Rovněž sjednání způsobu určení výše smluvní pokuty určitým procentem z dlužné částky za každý den prodlení neodporuje ust. § 544 odst. 2 o. z., neboť toto ustanovení nestanoví, že výše smluvní pokuty musí být zjistitelná v okamžiku porušení smluvní povinnosti konkrétní jednorázovou částkou.

Pokud tedy účastníci právního vztahu ve smlouvě projeví vůli sjednáním smluvní pokuty, nemůže být takový úkon prohlášen za neplatný, neboť v ničem neodporuje občanskému zákoníku. Dovolatelé proto navrhli, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a věc byla tomuto soudu vrácena k dalšímu řízení.

Žalovaní ve vyjádření k dovolání navrhli jeho zamítnutí, neboť rozhodnutí odvolacího soudu považují za věcně správné.

Dovolání je přípustné (§ 236 odst. 1 o.s.ř.), neboť směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, kterým byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé (§ 238 odst. 1 o.s.ř.). Bylo podáno včas a osobami oprávněnými, účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), řádně zastoupenými advokátem podle § 241 odst. 1 o.s.ř., a opírá se i o způsobilý dovolací důvod ve smyslu ust. § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř., jímž lze rozsudku odvolacího soudu vytýkat, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

N e j v y š š í s o u d dospěl po přezkoumání věci podle § 242 odst. 1 o.s.ř. k závěru, že dovolání je důvodné a proto napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nesprávné právní posouzení věci ve smyslu § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. může spočívat v tom, že soud na správně zjištěný skutkový stav věci aplikoval nesprávný právní předpis, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil.

Dovolací soud se ztotožnil s právním závěrem odvolacího soudu, že na předmětný závazkový vztah účastníků se vztahuje občanský zákoník.

Podle § 35 odst. 2 o. z. je třeba právní úkony vyjádřené slovy vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem a současně je třeba chránit dobrou víru toho, komu byl právní úkon určen (§ 35 odst. 3 o. z.).

Vůle účastníků vtělená do nájemní smlouvy ohledně ujednání o smluvní pokutě jasně, určitě a

srozumitelně vyjadřuje vůli účastníků sjednat smluvní pokutu.

Smluvní pokuta, jako jeden ze zajišťovacích prostředků, je upravena v ustanoveních § 544 a § 545 o. z. Smluvní pokuta je peněžitá částka, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli v případě, že nesplní svou smluvní povinnost, i když porušením povinnosti věřiteli nevznikne škoda (§ 544 odst. 1 o. z.). Smluvní pokutou lze zajišťovat jakoukoliv právní (smluvní nebo zákonnou) povinnost, ať již se týká např. peněžitého či jiného plnění. Zákon nevylučuje možnost sjednání smluvní pokuty za prodlení s placením peněžitého závazku. Pro smluvní ujednání o smluvní pokutě předepisuje obligatorně písemnou formu, její nezbytnou náležitostí je uvedení výše pokuty, příp. alespoň způsobu, jakým bude stanovena (§ 544 odst. 2 o. z.). V občanském zákoníku není obsažena úprava výše smluvní pokuty ani se zde nestanoví způsob jejího určení. Sjednání její výše či způsobu určení je tedy věcí dohody účastníků. Je proto možné sjednat si smluvní pokutu procentní částkou za každý měsíc prodlení stejně, jako v případě úroku z prodlení.

Na rozdíl od smluvní pokuty, která je samostatným nárokem a strany si ji musejí sjednat, je úrok z prodlení jako příslušenství pohledávky (§ 121 odst. 3 o. z.) majetkovou sankcí stanovenou zákonem (§ 517 odst. 2 o. z.), kdy věřiteli přímo ze zákona vzniká nárok v případě prodlení dlužníka s placením peněžitého plnění, na zaplacení úroku z prodlení ve výši stanovené prováděcím předpisem – nařízením vlády č. 142/1994 Sb. Smluvní pokuta navíc vylučuje nárok na náhradu škody vzniklé z téhož porušení povinnosti (§ 545 odst. 2 o. z.), což neplatí o úroku z prodlení.

Z uvedených rozdílů právní úpravy smluvní pokuty a úroku z prodlení, dále z toho, že občanský zákoník neobsahuje žádnou právní úpravu o souběhu těchto majetkových sankcí a konečně i z toho, že jde o dva různé právní instituty (smluvní pokuta je zajišťovacím prostředkem a úrok z prodlení zákonným důsledkem prodlení) vyplývá, že sjednají – li si účastníci závazkového vztahu pro případ prodlení se splněním peněžitého závazku, např. zaplacení nájemného, smluvní pokutu, je dlužník povinen v případě prodlení se splněním uvedeného závazku zaplatit věřiteli sjednanou smluvní pokutu a vedle toho i úrok z prodlení ve smyslu ust. § 517 odst. 2 o. z. Porušení téže povinnosti je tak sankcionováno dvakrát. Z tohoto důvodu je třeba při stanovení výše smluvní pokuty přihlídnout k tomu, aby odpovídala významu a hodnotě, podmínkám plnění zajišťované povinnosti.

V posuzovaném případě si účastníci řízení písemně sjednali smluvní pokutu za prodlení s placením nájemného ve výši 3 % z neuhrazené částky za každý den prodlení. Na základě výše uvedeného nelze dospět k závěru, že toto ujednání o smluvní pokutě obchází ustanovení § 517 odst. 2 o. z. a prováděcího nařízení vlády č. 142/1994 Sb. a je tudíž neplatné podle § 39 o. z. (neboť nárok na úrok z prodlení v zákonem stanovené výši tím není dotčen, když vznikl přímo ze zákona). Pokud tedy existují vedle sebe nároky na smluvní pokutu a na úrok z prodlení z téhož porušení povinnosti, je třeba pouze posoudit, zda výsledná výše smluvní pokuty není nepřiměřeně vysoká a není tak v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ust. § 3 odst. 1 o. z.

Dovolací důvod, který vycházel z argumentu nesprávného právního posouzení věci ve smyslu § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř., byl tudíž uplatněn důvodně. Nelze-li dospět k závěru, že dovoláním napadený rozsudek je správný, dovolací soud proto aniž nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o.s.ř.) tento rozsudek podle ustanovení § 243b odst. 1 a 2 o.s.ř. zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.